

FILOZOFICKÁ FAKULTA UNIVERZITY PALACKÉHO
V OLOMOUCI
KATEDRA SLAVISTIKY

Terminologická báze a tematické pracovní listy pro inovaci překladu a
tlumočení (Specializace: Léčivé rostliny a jejich využití)

Baza terminów i tematyczne karty pracy dla inowacji nauki przekładu i
tłumaczeń (Specjalizacja: Rośliny lecznicze i ich zastosowanie)

Terminological base and thematic worksheets for innovation of the translation
and interpretation education (Specialization: Medical plants and their utilization)

Bakalářská diplomová práce

Vypracovala: Vendula Caletková, obor polština se zaměřením na hospodářsko-právní a
turistickou oblast

Vedoucí práce: Mgr. Martina Bořilová

2011

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně a uvedla všechny použité zdroje.

V Olomouci, 14. 8. 2011

.....

Podpis

OBSAH

Úvod.....	4
1 Část lexikografická.....	6
2 Část metodologická.....	9
3 Část analytická.....	14
3.1 Domácí názvosloví rostlin.....	14
3.2 Frazeologismy.....	16
3.3 Přejatá slova.....	20
3.4 Zrádná slova.....	21
4 Pracovní listy.....	23
5 Slovníková hesla.....	39
6 Závěr.....	47
7 Abstract.....	48
8 Streszczenie.....	48
9 Anotace.....	49
10 Bibliografie.....	50

ÚVOD

Žijeme v době přehlcené antibiotiky, na která už začíná být valná část populace imunní. Alergie, dříve takřka neznámá nemoc, je běžnou součástí našeho života. V boji s přírodou, ve snaze získat co největší výnos v pěstování plodin na co nejmenší ploše nasazujeme všemožné chemické prostředky. Potraviny upravujeme chemií tak, aby déle vydržely, konzervujeme, dobarvujeme, ochucujeme, vytváříme umělé vitamíny, atd. Veškeré tyto snahy začínala naše těla pociťovat negativně natolik, že v současné době je stále aktuálnější návrat k přírodním zdrojům, znalostem a praktikám, které využívali po mnoho generací již naši předkové. Stále více se rozšiřuje alternativní medicína, kterou se zabývá i stále větší počet lékařů. Není to však už jen znalost čínské medicíny a první krůčky alternativních věd, které přišly spolu s akupresurou, akupunkturou a jinými podobnými homeopatickými odvětvími. Čím dál častější je využívání zdrojů a praktik známých v určitých „bioregionech“ a to spracováváním rostlin, praktikováním metod a zkušeností, užívaných v jednotlivých oblastech po tisíciletí.

Bylinkářství, léčitelství, pěstování rostlin ať už k běžnému stravování či léčení bylo nedílnou součástí běžného denního života. Nikdo po bodnutí včelou neběžel polykat antihistaminika, ale věděl, že stačí přiložit silný plátek cibule, od zánětu zubů zcela spolehlivě pomáhal hřebíček, po „brufenu“ nikdo nesáhl. Na zánět v krku byl vždy dostupný odvar z šalvěje, a ne tablety „strepsils“. Tak bychom mohli pokračovat výčtem dlouhé řady jednoduchých, dostupných, levných a hlavně vedlejšími účinky organizmus nezatěžujících receptů. Budeme-li chtít dosáhnout jisté harmonie a vyváženosti našeho života, měl by být jeho nedílnou součástí i návrat k základním znalostem využití rostlin a bylin. Toto téma tedy bylo, je a bude stále aktuálním a důležitým.

Není proto nutné nějak více obhajovat důležitost znalosti základních slovních obrátů a pojmů tohoto tématu. Jsou zkrátka denní a běžnou součástí našeho života. Pro ty, kteří jsou i nadále zastánci tzv. klasické medicíny a její „tabletkové podoby“ musím uvést nevyvratitelný fakt a to ten, že převažujícím prostředkem při výrobě těchto oblíbených pilulek jsou ještě pořád staré dobré byliny.

Pro mě samotnou, léty zničenou alergičku, která za roky svého života spolykala už nejedno vědro různobarevných bobulí, bylo toto téma výzvou a neznámou krajinou poznání. Při zpracovávání studijních materiálů jsem se dostala do různých oblastí, naprosto jsem například nepředpokládala, že bez rozšíření znalosti latiny s prací nepokročím.

V práci jsem se zabývala terminologickou bází a tematickými pracovními listy pro inovaci výuky překladu a tlumočení se specializací na léčivé rostliny a jejich využití. Vytvářela jsem pracovní listy a slovníková hesla. Po jejich dokončení jsem sepsala část metodologickou, lexikografickou a analytickou.

1 ČÁST LEXIKOGRAFICKÁ

V lexikografické části bakalářské práce bylo mým úkolem zpracovat dvě stě slovníkových hesel, souvisejících s tématem léčivé byliny a jejich využití. Každé heslo jsem zpracovala do samostatné tabulky vytvořené v programu Microsoft Access. Měla jsem zadané i údaje, které bylo třeba ke každému heslu vyplnit. Každá tabulka obsahuje heslo v polštině a jeho český překlad, zdroj ekvivalence, kvalifikátor, definici hesla, polské spojení, specializaci a příklady užití. Tyto údaje bylo třeba vyplnit u všech hesel a veškeré informace musely také být vyhledány jak v polském, tak českém jazyce. Další údaje, které bylo možné vyplnit, byly frazeologizmy a také jsem měla vyhrazený prostor na poznámky.

Hesla, která jsem pro tuto část vybrala, jsou převážně tvořena názvy rostlin. Okrajově jsem se zaměřila i na základní pojmy z medicíny, jako jsou lidské orgány (tyto pojmy jsou důležité v části léčebného využití bylin). Vypsala jsem i některá nejčastěji se vyskytující hesla, která vyjadřují účinky bylin, možnosti a způsoby jejich zpracování.

Při vypisování slovníkových hesel jsem si nejprve vymyslela přibližně tři sta slovíček, z kterých jsem si poté vybrala ta nejvhodnější pro mou práci. Tato slova jsem si vymyslela v češtině. Následně jsem je začala překládat do polštiny. To byla první komplikace při tvorbě této práce. Některá slovíčka jsem již znala, tudíž nebyl problém s jejich překladem, jiná jsem vyhledala v česko-polském slovníku, nejpočetnější skupinu slov však nebylo možné v česko-polském slovníku vyhledat. Převážně šlo o názvy bylin. Musela jsem si tedy nejprve vyhledat latinské názvy rostlin a podle latinského názvu přeložit výraz do polštiny. Ve většině případů jsem k tomuto způsobu překladu využívala český a polský herbář¹, u některých výrazů jsem byla nucena si informace ověřovat i na internetu.

Jakmile jsem měla všechna hesla vypsána jak v polštině, tak i češtině, začala jsem vyplňovat formulář. Definice, kvalifikátory a polská i česká spojení jsem vypisovala ze slovníku.

Při práci jsem využila k vypracování polských hesel několik slovníků, a to:

- 1) *Słownik języka polskiego pod red. Mieczysława Szymczaka (SJP)*
- 2) *Słownik współczesnego języka polskiego pod red. Bogusława Dunaja (SWJP)*
- 3) *Uniwersalny słownik języka polskiego pod red. Stanisława Dubisza (USJP)*
- 4) *Inny słownik języka polskiego pod red. Mirosława Bańki (ISJP)*

¹ Sekundární literatura: *Naše rostliny v lékařství, Ilustrowany atlas ziół.*

Používala jsem tyto čtyři slovníky při své práci, nakonec jsem se však rozhodla vypsát většinu definic pouze ze dvou z nich, a to ze: 1) *Słownika języka polskiego* 2) *Uniwersalnego słownika języka polskiego*. Nejprve jsem chtěla využít *Słownik współczesnego języka polskiego*, když jsem však zjistila, že v něm chybí strany 978-1042 a že strana 1043 je v něm dvakrát, práci s ním jsem zavrhla. Zvolila jsem ve většině případech pouze dva slovníky z toho důvodu, že pro mě byly nejpřehlednější a definice, které obsahovaly, byly srozumitelné a podle mého názoru i lépe zpracované než v jiných slovnících, které jsem měla k dispozici. Velmi jsem byla spokojená se *Słownikiem języka polskiego*, definice rostlin, které v něm byly uvedeny, hodnotím jako kvalitnější než v jiných slovnících. V materiálech, které jsem nakonec nevyužila, jsem totiž často narážela na definice typu: „...,vysoká bylina se zelenými listy“... Takto se dle autorů dala popsat stejně spolehlivě růžičková kapusta, len nebo i mrkev. Ze dvou vybraných slovníků jsem čerpala i polská spojení.

U českých definic jsem si bohužel nemohla vybrat z více slovníků. Měla jsem k dispozici pouze *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost*, z kterého jsem vypisovala definice jednotlivých hesel a česká spojení. Při práci s tímto slovníkem jsem již tak spokojená nebyla, definice byly mnohdy zavádějící, nedostačující. Některá slova jsem v něm nenašla a velmi častá byla i absence českých spojení.

Veškeré informace, které byly dostupné ve slovnících, jsem čerpala z nich. V některých případech jsem musela k vypsání českých definic a spojení využít jiných zdrojů, kterými byly pro vyhledání definic *Malá československá encyklopedie*, a pro vyhledání slovních spojení jsem použila internet. Na internetu jsem vyhledávala i některá polská slovní spojení, která nebyla uvedena ve slovnících.

Když jsem u hesla vyplnila definice, kvalifikátory a slovní spojení, vrhla jsem se na vyhledávání příkladů užití, které jsem hledala v těchto korpusech přístupných na internetu:

- 1) *Narodowy Korpus Języka Polskiego* (NKJP)
- 2) *Korpus Języka Polskiego Wydawnictwa Naukowego* (KPWN)
- 3) *Korpus IPI PAN* (KPAN)
- 4) *Český národní korpus* (ČNK)

Než jsem se do této práce pustila, byla jsem přesvědčena, že vybrat příklad užití bude otázka několika vteřin. Brzy jsem se však přesvědčila o opaku. Byla jsem u každého slovíčka zahlcena často naprosto nevhodnými příklady, které opravdu nešlo do mé práce použít. Jelikož jsem se prokousávala větami, které často byly v duchu této věty: „Kde roste největší

klas, přeci v zemi Sovětský svaz“, zabral mi tento úsek lexikografické části daleko více času, než jsem původně předpokládala. U spousty bylin jsem se nejčastěji setkávala s příklady, které byly pouze výčtem v seznamu surovin potřebných k vaření. Ale i přes všechny nesmyslné a nevhodné příklady jsem vždy našla nějaký, který mi vyhovoval. Takže ačkoliv práce s korpusy byla zdlouhavá, byla jsem s ní spokojená. Našla jsem v nich vše potřebné a především jsem zjistila, jak takový korpus funguje a co v něm najdu.

Dalším údajem, který jsem vyhledávala, byly frazeologizmy. Tato práce nebyla obtížná, některé byly uvedeny ve výkladových slovnících. Mohla jsem je tedy vypsát hned při vypisování definice a slovních spojení. U některých hesel jsem sáhla i po frazeologickém slovníku, abych rozšířila výčet frazeologizmů. Když jsem práci začala psát, nepočítala jsem s tím, že bych mohla narazit na slova, ke kterým by se nějaký frazeologismus vztahoval. K mému překvapení je má práce plná frazeologismů. Můžu říct, že se mi podařilo vyhledat podstatně větší množství frazeologismů, než jsem očekávala.

Posledním údajem, který jsem měla možnost vyplnit, byly poznámky. Využila jsem této možnosti k zaznamenání informací o původu slova, nebo přísloví. Také jsem si do tohoto pole vypsala frazeologizmy, které se mi nevešly na místo pro ně určené.

Celá tato mravenčí práce, která nepotřebuje přílišného ducha tvořivosti, byla zdlouhavá, vyčerpávající, ale nicméně nutná. Na základě těchto dvě stě slovníkových hesel jsem totiž vypracovávala analýzu týkající se slov, která souvisela s tématem léčivé rostliny a jejich využití.

Přínosem při zpracovávání této části pro mě bylo zdokonalení se v práci s různými typy slovníků. Rozšířila jsem si také slovní zásobu a jsem naprosto přesvědčená, že po této práci jsem i trpělivější, protože bez trpělivosti bych ji určitě nikdy nedokončila.

2 ČÁST METODOLOGICKÁ

Zadáním mé práce bylo vytvořit tematické pracovní listy pro inovaci výuky překlada a tlumočení se zaměřením na léčivé rostliny a jejich využití. Pro tuto práci jsem měla stanovená jasná kritéria pro to, co vše musí zahrnovat. První část, které jsem se věnovala, byly tematické pracovní listy, které jsou rozděleny do tří částí:

A. Slovní zásoba

B. Polsko-český, česko-polský oddíl

C. Klíč ke cvičením

A. Slovní zásoba

V této části pracovních listů jsem zpracovala základní slovníková hesla týkající se léčivých bylin a jejich využití. Tento pracovní oddíl jsem rozdělila na dvě části. V první jsem vypracovala slovníček se základními pojmy, který jsem tematicky rozdělila na obecné pojmy (např.: základní byliny využívané v kuchyni), nadzemní části rostlin, podzemní části rostlin a taxonomii rostlin. V druhé části slovníku jsem pro lepší názornost přiřadila jednotlivá slova ke grafickému znázornění částí rostlin. Tabulka českých výrazů je pomocníkem při přiřazování k jednotlivým polským výrazům přímo u popisu rostlin.

B. Polsko-český oddíl

Polsko-český oddíl má pomoci studentům rozšířit slovní zásobu, zlepšit jejich schopnost porozumět textu a také procvičit se v překlada textů zaměřených na léčivé rostliny. Do pracovních listů jsem nepoužila příliš odborné články, jelikož si myslím, že to není podstatou této práce. Snažím se rozvinout slovní zásobu v rozsahu běžného vzdělání. Proto se zaměřuji na oblast kulinářskou a na obecné léčitelství v rozsahu standardních znalostí. Zachycuji vědomosti o rostlinách v rozsahu běžného učiva na základní škole až po zájmovou činnost dospělého člověka.

Cvičení I, II, III, IV

Jako první jsem do pracovních listů zvolila text o historii, vývoji bylinkářství pojmenovaný *Ziola i ich tajemnice*, od kterého se odvíjela následující čtyři cvičení. Tento text jsem vybrala nejen kvůli tomu, že mi připadal zajímavý, ale také mi obsahově vyhovoval k vytvoření cvičení vyplývajících z textu. Úvodní článek měl nastínit téma, kterým se celá práce zabývá,

měl by zaujmout a také trochu rozšířit všeobecné povědomí o bylinkářství.

Cvičení I by mělo studenty prověřit v porozumění textu pomocí čtyř zadaných otázek, které z textu vyplývají.

Cvičení II je zaměřené na překlad výrazů v textu podtržených, které prověřující slovní vybavenost studenta. Z textu jsem vybrala zajímavější, méně používané výrazy, které však nejsou bezpodmínečně nutné pro pochopení celého textu, ale jsou rozšířením slovní zásoby na dané téma.

Cvičení III má za úkol procvičit konverzaci v polském jazyce. Studenti mají za úkol debatovat nad výrokem, který se objevil v úvodním článku, a to takovým způsobem, že jeden ze studentů bude s výrokem souhlasit a druhý se mu ho pokusí vyvrátit. Bylo by dobré v tomto bodě dohlédnout i na dodržení základních zásad komunikace a rétoriky, jako jsou např. způsob vystupování, srozumitelná řeč, správné vyjadřování, správné držení těla, gestikulace, mimika, protože byť je toto cvičení určené pro dvojice, je zároveň i výstupením před skupinou lidí.

Ve cvičení IV jsem vybrala z článku tři výrazy, s kterými se studenti v jiných tematických oblastech podle mého mínění téměř nesetkávají. Podstatou toho cvičení je vyzkoušet si práci se slovníky. Student má za úkol vyhledat definici slova a jeho český ekvivalent. Těchto slov by se dalo zároveň využít pro rozhovory či vyprávění na základě zkušeností studentů, ať už vlastních či zprostředkovaných. Další eventualitou by bylo tyto zkušenosti zpracovat písemnou formou.

Cvičení V

V tomto cvičení si má student přečíst básničku a následně ji přepracovat v souvislý, stylisticky neutrální text, ve kterém má uvést, jaká bylina má jaké využití. Způsob využití rostlin popsaných v pracovním textu je nutno vyhledat z jiných zdrojů, což přispěje k opakování a prohlubování poznatků k této tematice. Využitím rostlin je myšleno po stránce zdravotní. Je možné tyto rostliny rozebrat i z hlediska jejich uplatnění v kuchyni a takto daný text ještě více upotřebit. Toto zaměření je však předmětem cvičení VI a VII.

Cvičení VI

V tomto cvičení je úkolem přeložit názvy bylin. Jako pomůcka k tomu slouží obrazová příloha bylin, z nichž jsou všechny běžně využívány v kulinářství.

Cvičení VII, VIII, IX

Tato cvičení se vztahují k textu *Ziola w kuchni*. Text popisuje využití rostlin v kuchyni.

Ve cvičení VII jsou v rámečku vypsána slova, které má student za úkol doplnit do vynechaných míst v textu. Student by měl porozumět jak textu, tak i vyňatým výrazům, aby

mohl článek zkompletovat.

V cvičení VIII má student odpovědět na zadané otázky, které vyplývají z textu. Je možno odpovídat ústní nebo písemnou formou.

Cvičení IX je cvičením překladovým, jako úkol je tu stanoven překlad textu *Ziola w kuchni* do českého jazyka. Mým záměrem bylo, aby si student v předchozích cvičeních, s tímto textem souvisejících, musel daný text aspoň dvakrát projít a vyjasnit si slovíčka, kterým nerozumí. Proto předpokládám, že by student tento překlad měl zvládnout bez větších komplikací a také bez slovníku.

Cvičení X

Úkolem této části je poskládat jednotlivé oddíly textu tak aby jako celek dával smysl. První část textu je označena 1, další části se mají očíslovat tak, aby byl text srozumitelný. Cvičení je zaměřeno na rozšiřování slovní zásoby a pochopení textu. Při takovémto skládání textu je také důležité rychlé čtení v daném jazyce, protože každý oddíl je potřeba „přelést“ očima vícekrát. S tímto textem souvisí i následující cvičení XI a XII.

Cvičení XI

K tomuto překladovému cvičení bude podle mého mínění student potřebovat i slovník, jelikož např. takové slovo jako *proutkaření* mu bude zcela neznámé. Použitá slova vycházejí z textu ve cvičení X.

Cvičení XII

Výrazy seřazené do dvou sloupců v přeházeném pořadí se mají pospojovat tak, aby byly významově správné. Opět vychází z textu ve cvičení X. Po vytvoření správných spojení lze s těmito dále pracovat písemnou formou a nebo formou různých zajímavých konverzačních cvičení apod.

Cvičení XIII

V tomto cvičení má student vysvětlit čtyři pojmy (*homeopatia, roślina lecznicza, aromat, ziololecznictwo*). V tomto cvičení by si měl student procvičit vyjadřovací schopnosti, neboť jsou to výrazy, u kterých předpokládám, že každý zná jejich význam. U těchto běžných výrazů nebude potřeba práce se slovníkem.

Cvičení XIV

Student má za úkol přiřadit správné výrazy z tabulky k vypsáním definicím a následně přeložit podtržená slova.

Cvičení XV

V tomto cvičení má student za úkol doplnit do textu, nazvaného *Zachować aromat*, vynechaná slova. Text je zaměřen na dosud neprobíranou část, a to na uchovávání aroma při

zpracovávání bylin.

Cvičení XVI

Cvičení šestnáct je procvičování formou využití obrazových materiálů, ke kterým je přiřazován písemný text.

Cvičení XVII

Záměrem tohoto cvičení není pouze využití získané slovní zásoby, ale také zvládnutí slohového útvaru - popis. Názornou ukázkou takového popisu představuje i úvodní článek tohoto cvičení, který ukazuje, jak vypadá popis v herbáři.

Cvičení XVIII

V závěrečném cvičení se zaměřuji na poslední nepopsanou oblast, kterou jsou toxické vlastnosti bylin. Vybrala jsem ji z důvodu, že je nejen zajímavá, ale i poučná. Skládá se ze dvou úkolů souvisejících s článkem *Toksyczne właściwości ziól*. Nejprve student musí k polským výrazům přiřadit odpovídající české a následně tyto výrazy doplnit do vynechaných míst v textu. Tímto cvičením si student opět rozšíří slovní zásobu z této oblasti. Spojením polských výrazů s českými si vytvoří slovníček, který mu pomůže pochopit text k tomuto cvičení určený. Ke cvičení jsem přidala i obrázky rostlin, které se ve slovníčku objevily.

Část C

Tato část je pouze vypracovaným klíčem ke všem předchozím cvičením. Odpovědi v klíči jsou číslovány stejným způsobem jako cvičení v části B.

Shrnutí

Vytváření těchto pracovních listů pro mne bylo velmi zajímavou zkušeností. V závěru mne již zcela pohltilo a otevřelo mi „dveře“ dalším námětům pro tuto práci. Na počátku jsem se domnívala, že je tato práce rutinní a poměrně snadná, skončila jsem však s pocitem diletanta, který je pouze na začátku cesty.

Složitě pro mne bylo především to, že od svých vrstevníků jsem vždy věděla, že způsob jejich přípravy a učení (kterému jsem se snažila v této práci vyjít vstříc), je naprosto odlišný od způsobu, který vyhovuje mně. Při přípravě tohoto textu jsem se rozhodla pro „většinu“, ale rozhodně by bylo zajímavé usnadnit také „menšinám“ vstřebávání nových informací a učení slovíček. Touto oblastí jsem se podrobně nezabývala. Z vlastní zkušenosti mohu doplnit, že je pro některé studenty rychlejší učit se slovíčka v souvislosti se známým textem nebo v ustálených spojeních. Toto procvičování by mohlo být například zpracováno v bilingvních

textech.

Myslím, že vybrané texty v mých pracovních listech jsou vhodné pro rozšiřování slovní zásoby. Jsou podle mého mínění též zajímavé a poskytují studentům možnost nahlédnout do oblasti jim ne zcela známé. Texty, které má práce obsahuje, jsou též vhodné k tlumočnickým a překladatelským cvičením. Texty nejsou obtížné, proto jsou vhodné pro studenty, kteří již mají základy jazyka, ale jejich slovní zásoba není ještě na vysoké úrovni.

3 ČÁST ANALYTICKÁ

3.1 Domácí názvosloví rostlin

V této části práce se zaměřuji na vznik a původ názvů rostlin. Většinu těchto zdomácnělých názvů, které se vyskytují v češtině, jsou obdobné i v jiných slovanských jazycích, protože mají stejný původ. Některé výrazy jsou tak staré, že se o jejich původu můžeme pouze dohadovat. Na základě analýzy, kterou jsem provedla po vytvoření slovníkových hesel, mi vyšel soubor slov řadících se do skupiny domácího názvosloví rostlin. Z těchto jsem vybrala deset výrazů, u kterých jsem vyhledávala bližší informace o jejich původu. K získání informací jsem použila *Etymologický slovník jazyka českého*, který mi poskytl nejkvalitnější informace ze všech možných zdrojů. Díky obsáhlosti této literatury jsem nemusela jiných zdrojů využívat.

divizna – dziewanna

Název užívaný již ve staročeštině. Polsky *dziwizna, dziwanna, dziewina, dziewanna*. Je to slovo málo jasné, pravděpodobně přebrané ze slovanštiny. Za původní tvar je pokládáno slovo *divezma*. První složkou slova je kmen *dives* - div, dále je starobylá přípona *-ma*, tedy „bylina divotvorná, magická“, za takovou byla *divizna* pokládána. Po asimilaci skupiny *zm* a při odumírání a posléze zániku *s*-kmenů se již slovo stalo významově neprůhledné.

chmel – chmiel

Slovo *chmel* bylo používáno již ve staročeštině. Je to slovo všeslovanské. Toto prastaré slovo je přejato odněkud z východu, není však známo, kde je vlast tohoto výrazu a jakými cestami se šířil.

jalovec – jałowiec

Jalovec je severoslovanské jméno používané také v polštině, slovenštině, lužičtině, ruštině a ukrajinštině, kdežto ve slovinštině a srbochorvatštině jsou užívána slova *brin* a *brinia*, což je praevropský název *modřínu*. Původ praslovanského názvu *jalovec* je nejasný. Snad je ale příbuzný s německým *Wacholder*, což má mnoho nářečních forem. Starohornoněmecky se jako kmen udává *wehhal-*. Ten by bylo možno spatřovat i v *j-alovik-jos* a dále v úpravách odvozených od slova *jalový* (k tomu mohlo dát podnět to, že plody zrají až v druhém roce na jaře). Úhrnem je tedy toto slovo praevropské.

kopřiva - pokrzywa

Rusky a slovinsky *kropiva*, zdá se, že praslovansky *kropiva* souvisí s českým *úkrop* (spařené kopřivy, otruby), který se dříve užíval ke krmení dobytka, v dobách hladu i lidé jedli jakousi

polévku z kopřiv. Kopřiva je tedy rostlina vhodná ke spařování. Odvozenina staročeského *kopřivčě*, *kopřivec*, *kopřivčic*, novočesky *kopřivník*, polsky *pokrzywnik* nemanželské dítě, též v polském dialektu *żegawnik* (od *żegawka* kopřiva). Dříve bývaly kopřivy vítaným krmivem pro housata. Rostly ve velkém množství u domů i cest. Volná místa mezi vysokými kopřivami skýtala bezpečný úkryt milencům, odtud novočesky *narodit se mezi kopřivami* (eufemismus místo: býti počat).

kostival – żywokost

Je slovem již staročeským. Z češtiny je polské *kosztywał*. Náležel mezi byliny „svalující“, scelující rány nebo kosti. „Kosti zlámané utvrzuje...pruotrže zavaluje.“ „Prach jeho i kosti zcelévá a protož od toho účinku i od Čechův jmeno jest přijal kostival, jako svalije.“¹² Zdá se, že jeho *-val* zastupuje původní *bal*, které souvisí pravděpodobně se staroslověnským základem slova lékař.

lípa - lipa

Lípa je výraz všeslovanský. Všude se používá *lipa* z toho ukrajinsky *lypa*, litevsky *liepa*, lotyšsky *liepa*. Významem tohoto slova může být nahý, otrhaný, ošumělý jako lípa, velmi časté lidové přirovnání vztahující se k lípě, které bylo otrháno lýko. Dříve bylo lipové lýko velmi vyhledáváno na výrobu obuvi či mošen...

mák – mak

Opět slovo všeslovanské. Podobné i v řečtině a starohornoněmčině, slovo je tedy pravděpodobně „praevropské“. Mák se pěstuje v Evropě od pradávných dob, o čemž svědčí archeologické nálezy. Makovice je přeneseně i malá báň na věži, podobně jako rusky *mákovka*, že bývá na sloupku podobná makovici na stopce.

mateřídouška – macierzanka

Staročesky *mateřie dúška*, je to nepochybně překlad latinského *matris animula*. Tento název uvádí biskup Isidorus Sevillský (asi 570-636) ve své knize *Origines*. Tato *mater* je pravděpodobně totéž co matka v Erbenově kytici, výtvar lidové pověsti. Pověst s tímto obsahem byla zaznamenána také v antickém lidovém podání, z něhož pravděpodobně čerpal i Isidorus.

česnek – czosnek

Staročeský genitiv zní *česenku*. Slovo pochází zajisté od *čes-* štěpiti (které je *česnutí*). Jeho cibulka je rozštěpená na několik stroužků, na rozdíl od cibule, která rozštěpena není.

² Český etymologický slovník.

bříza – brzoza

Praslovansky *berza*, polsky *brzoza*, ukrajinsky *bereza*, rusky *berěza*, hornolužicky *brěza*, německy *Birke*. V základu těchto slov vězí nějaké prastaré označení pro *korek*, podobně jako u slova *břest* (druhé jméno jilmu), kde je stejný základ. *Bříza* a *břest* jsou naše jediné stromy, které tvoří korek na povrchu větví (srovnáno například s ukrajinským *bilyj berest*, což je bílá bříza).

Po vyhledání bližších informací o vzniku tohoto názvosloví jsem došla k závěru, že nelze rozdělit výše uvedené názvy rostlin do určitých skupin. Pokud bychom uvažovali o tom, dají-li se tato slova na základě analýzy jejich původu řadit podle významu, užitku, vlastnosti rostliny či podle její barvy, bylo by třeba zpracovat podstatně větší vzorek těchto názvů, což by ale mohlo být obsahem samostatné práce. Vzorek deseti výrazů je statisticky nevýznamný a nedá se proto využít k vytvoření nějakých závěrů.

3.2 Frazeologismy

Frazeologismus je ustálené spojení slov, významově nečlenitelné, v němž aspoň jedno ze slov ztrácí svůj původní význam anebo nabývá význam nový, často přenesený. Např.: Holka krev a mlíko.

Při vytváření slovníkových hesel, jsem vyplňovala i údaj o frazeologismech. Z dvou set vybraných slov jsem našla frazeologismy k padesáti jedna heslům. Z toho jak český, tak i polský frazeologismus byl u dvaceti pěti hesel. Při podrobnější analýze tohoto jevu jsem zjistila, že hesel, u kterých je frazeologismus se stejným významem jak v českém, tak polském jazyce, je pouze třináct.

Nejpočetnější skupinou hesel, u kterých se frazeologismy vyskytují v mé práci, je oblast botaniky. V tomto odvětví jsem vyhledala dvacet tři hesel s frazeologismy. Druhou nejpočetnější skupinu tvoří výrazy neutrální s jedenácti hesly s frazeologismy. Poslední skupinou je oblast medicíny, kde se frazeologismy vyskytovaly u sedmi hesel.

Do této analytické části práce vypíšu pouze již výše zmíněnou skupinu třinácti hesel, u které jsem našla odpovídající frazeologismy v obou jazycích. Zmiňuji se o nich proto, že problematika frazeologismů úzce souvisí s jazykovou oblastí překladatelství a tlumočení. Doufám, že tento můj výsledek bude přínosný jako pomůcka v těchto disciplínách a také, že studentům usnadní jejich práci.

Polské a české frazeologické ekvivalenty

cień – stín	
Bać się, lekać się własnego cienia. (być bardzo lęklwym, podejrziwym, nadmiernie ostrożnym)	Bát se i svého stínu. (mít zbytečně velký strach; používá se pro neprůbojného člověka, který se bojí přijmout rozhodnutí, nést následky svého jednání apod.)
Chodzić za kimś jak cień. (towarzyszyć komuś wszędzie)	Chodit za někým jako stín. (stále; o nesamostatném člověku, který funguje pouze s jiným dominantním jedincem)
dąb – dub	
Rosły, wielki jak dąb, silny jak dąb. (bardzo wielki, bardzo silny)	Silný jako dub. (velice; člověk oplývající velkou silou, může to být také vyjádření somatického typu osobnosti)
drewno – dřevo	
Być, leżeć, spać , siedzieć itp. jak drewno. (być sztywnym, nieruchomym, nieczułym)	Spát jako dřevo. (tvrdě; člověk, kterého nic neprobudí, nebo také člověk spící velmi dlouho)
grzyb – houba	
Wyrastać, rosnać, mnożyć się itp. jak grzyby podszczu. (powstawać szybko, nieoczekiwanie, pojawiać się w dużej liczbie)	Jako houby po dešti. (rychle, ve velkém množství; toto spojení se užívá v souvislosti s růstem nebo četností výskytu)
kasztan–kaštan	
Wybierać, wyciągać, wyjmować kasztany z ognia cudzymi rękami. (używać kogo do wykonania czynności, pracy)	Tahat za někoho kaštany z ohně. (dělat za někoho nebezpečnou, nepříjemnou práci; používá se ve smyslu duševní práce)
las – les	
Chce w lesie ryby łowić, drewno do lasu nosić (wozić). (o robocie bezsensownej)	Nosit dříví do lesa. (dělat něco zbytečného např. přinést kytku květinářce)

laur – vavřín	
Spocząć, osiąść na laurach. (zaprzestać w jakiejś działalności zadowolony się pierwszymi osiągnięciami)	Usnout, spát na vavřínech. (po úspěchu ustrnout, spokojit se s ním; může to být i ustrnutí v duševním růstu, zaměřování se spíše na svou minulost než budoucnost)
Zbierać, zdobywać laury. (cieszyć się uznaniem, odnosić sukcesy)	Sklízet vavříny. (získávat úspěchy, slávu; užívat si zaslouženého ocenění)
malina – malina	
Dziewczyna jak malina. (dziewczyna bardzo urodziwa, hoża, dorodna)	Děvče jako malina. (svěží; ve stejném výrazu je i frazeologismus děvče jako lusk, užíván v souvislosti jako výraz pro mladou, pěknou dívku)
nerw – nerv	
Nerwy stalowe, żelazne, nerwy jak postronki. (opanowanie, wytrzymałość na silne podniety)	Mít dobré, špatné, silné, slabé nervy. (mít velkou, malou psychickou odolnost)
Tracić nerwy. (tracić cierpliwość, wyrozumiałość, denerwować się)	Ztratil nervy. (neovládl se; člověk, který „vybuchne“, podlehne afektu, křičí většinou v nevhodnou chvíli)
piwonia – pivoňka	
Czerwienieć się jak piwonia. ((za)rumieniść się)	Červenat se jako pivoňka. (červenat se; většinou spojeno se studem, odvozeno od červenání tváři)
skóra – kůže	
Skóra i kości. (o kimś bardzo chudym)	Je kost a kůže. (nezdravě vypadající, hubený nebo velmi hubený člověk, používá se i pro zvířata)
Wyskakiwać ze skóry. (ktoś jest mocno czymś poruszony)	Mohl vyletět z kůže. (velmi se rozčilil; nemusí souviset přímo s fyzickým projevem, ale může se použít jako vyjádření následku nepříjemné příčiny)

wierzba – vrba	
Gruszki na wierzbie. (mrzonki, rzeczy nieosiągalne, nierealne)	Malovat straky na vrbě. (slovně někoho klamat, balamutit)
żółc – żluć	
Żółc się w kimś burzy, gotuje. (ktoś się złości, irytuje)	Div mu nepukla żluć. (rozzlobil se; tento výraz v hovoru zkráceně vykresluje typického „vzteklouna“)

Polské frazeologismy z oblasti botaniky bez českého ekvivalentu:

Lipa – Robić, zrobić przygotować, itp. coś na lipę. (klamat, předstírat něco)

Mak – Cicho, cisza jak makiem zasiał, siał, posiał. (bez nejmenšího šelestu, potichu, klidně)

- Figa z makiem (důrazné vyjádření, že to tak nebude, to určitě ne, zpochybnění výroku mluvčího)

Mięta - To (dla mnie, dla niego itp.) mięta. (je to hloupost; jednoznačné zamítnutí něčeho)

- Czuć, poczuć do kogoś miętę. (cítit k někomu sympatie)

Pokrzywa - Czuć się, użyć, cieszyć się jak nagi, goły w pokrzywach. (v češtině se používá cítit se jak nahý v trní; ocitnout se v nepříjemné situaci, zranitelně nechráněný)

Śliwa - Wpaść jak śliwka w kompot. (nepřijít včas, nacházet se v beznadějně situaci situaci)

České frazeologismy z oblasti botaniky bez polského ekvivalentu:

Bříza - Chlapec (štíhlý) jako bříza. (útlý chlapec, chlapec útlý jako proutek, většinou výraz pro štíhlého, nedospělého mladíka)

Mák - Nevěřím tomu ani za mák. (být přesvědčen o lži)

- Peněz, lidí jako máků. (mít hodně peněz, být něčeho, někoho velké množství)

Petrželka - Rozumí tomu jako koza petrželi. (vůbec tomu nerozumí, v oblasti o které mluví je diletant)

Kopřiva - Kopřivu mráz nespálí. (říká se o houževnatém, odolném člověku, jak po stránce duševní, tak i fyzické)

Švestka - Sebrat svých pět švestek. (vzít si všechno, co má, a odejít)

Polské frazeologismy výrazů neutrálních bez českého ekvivalentu:

Kapiel - Wylać dziecko z kąpielą (ve snaze o pečlivost udělat více škody než užitku)

Mrozić - Coś mrozi krew (w żyłach). (velký úlek, pocit strachu, zůstat stát na místě, český ekvivalent - tuhne mu krev v žilách)

Zemleć - Zemleć w ustach słowa, przekleństwo. (nezřetelně vyslovit, zadrmlit)

České frazeologismy výrazů neutrálních bez polského ekvivalentu:

Mast - Být všemi mastmi mazaný. (být chytrý až vychytralý, vypočítavý)

Ocet - Zůstala na ocet. (zůstala neprovdaná, nikdo ji nechce, je to stará panna)

Sušit - Sušit oběd. (čekáním na strážníky jej opakovaně ohřívat)

- Sušit peníze. (obdobné jako výrazy: nepustit ani chlup, dávat peníze do štrozoku; shromažďovat peníze doma, nedávat je do oběhu, může to být také výraz pro být lakomý)

Polské frazeologismy z oblasti medicíny:

Kaszel - Kaszel rozdziera, rozrywa komuś piersi, płuca. (silný kašel, nezastavitelný kašel, nutkavý kašel, dávivý kašel)

Trawienie - Nie trawić kogoś, czegoś. (nemoci se s něčím, někým vyrovnat, smířit se s nějakým názorem)

Wątroba - Coś leży, zbiera się komuś na wątrobie. (pocitem tlaku vyjádřená nespokojenost, na kterou člověk neustále, opakovaně myslí)

3.3 Přejatá slova

V práci zaměřené na léčivé rostliny a jejich využití má samozřejmě nejvíce přejatých slov původ v latině. I když některá slova nepochází přímo z latiny, i ta je přejala z jiných jazyků jako semitštiny nebo arabštiny. Hodně výrazů je také přejato z řečtiny a francouzštiny, tvoří osm a půl procenta ze zpracovávaných slovníkových hesel.

aloes – *aloe*

aromat – *aroma*

bazylia – *bazalka*

dezynfekcja – *dezinfekce*

estragon – *estragon*

fiolatek – *violka*

hemoroidy – *hemoroidy*

herbata – *čaj*

homeopatia – *homeopatie*

inhalować – *inhalovat*

kolendra – *koriandr*

kosmetyka – *kosmetika*

laur – *vavřín*

lawenda – *levandule*

len – *len*

likier – *likér*

maceracja – *macerace*

majeranek – *majoránka*

melisa – meduňka

mięta – máta

mirt – myrta

narkotyky – droga

papryka – paprika

pigwa – kdoule

piwonia – pivoňka

rozmaryn – rozmarýn

syrop – sirup

szalwia – šalvěj

trybula – kerblík

tymianek – tymián

Přejatá slova:

z řečtiny: - *aloe, aroma, bazalka, hemoroidy, homeopatie, kdoule, kosmetika,*

- *aloes, hemoroidy, homeopatia,*

z latiny: - *šalvěj* (z latiny do němčiny), *myrta* (ze semitštiny do latiny), *máta, macerace,*

vavřík (z latiny do polštiny), *inhalovat, violka, koriandr, rozmarýn, sirup*

(z arabštiny do latiny), *len, meduňka,*

- *herbata, inhalować, kolendr, laur, maceracja, mięta, mirt, pigwa, rozmaryn,*

trybula, fiolek, len, szalwia, tymianek

z francouzštiny: - *droga, dezinfekce, estragon, likér, pivoňka,*

- *aromat, dezynfekcja, estragon, likier, melisa, narkotyky, piwonia, syrop*

z němčiny: - *majoránka, tymián, kerblík,*

- *bazylija, kosmetika, majeranek, tymianek,*

z ruštiny: - *čaj* (z čínštiny do ruštiny)

z maďarštiny: - *paprika* (ze srbštiny do maďarštiny),

- *papryka*

z italštiny: - *levandule*

- *lavenda*

3.4 Zrádná slova

Na základě asociací mezi prvky jazyka mateřského a prvky jazyka cizího dochází někdy k neústojnému přenášení významů i stylového hodnocení lexémů z jednoho jazyka do druhého. Zrádných či záludných slov, označovaných také někdy jako „zrádní přátelé překladatelů“, je

v češtině a polštině hodně, protože jde o jazyky typologicky příbuzné a kulturně blízké.³

Při analýze slovníkových hesel jsem narazila i na zrádná slova. I když se nejedná o početnou skupinu, stojí rozhodně za zmínku. Níže objasňuji rozdíly mezi jednotlivými slovíčky, která i přes to, že stejně zní, mají jiný význam. Rozhodně je třeba si na tato slova dávat pozor, protože jejich záměna změní naprosto význam textu.

Jako první bych chtěla zmínit výrazy *bulwa – bulva*. Zatímco v polštině *bulwa* znamená *hlíza*, v češtině je *bulva* užívána v souvislosti s oční bulvou, polsky *gałka*. Dalšími výrazy ze skupiny zrádných slov jsou *jagoda – jahoda*. *Jagoda* v polštině znamená to co v češtině bobule nebo borůvka. Zato česky *jahoda* (ovoce), se v polštině řekne *truskawka*. Jedněmi z výrazů zařazenými do této skupiny jsou *drzewo – dřevo*. Polské *drzewo* odpovídá českému výrazu *strom*. Polský ekvivalent pro český výraz *dřevo* je *drewno*. U této dvojice je velká podobnost obou polských výrazů, je třeba dávat si pozor nejen na podobnost česko-polskou, ale také na oba polské výrazy, aby nedošlo k jejich záměně. Posledními výrazy v této skupině jsou *grzyb – hřib*. *Grzyb* v českém překladu houba, má zcela odlišný význam než české slovo *hřib*, které v polštině zní *prawdziwek* nebo *borowik*.

Zavádějící mohou být také výrazy *babka – babka*. Polsky *babka* znamená *jitrocel*, za to české slovo *babka* v polštině zní *staruszka*. Zcela odlišný význam mají i výrazy *borówka – borůvka*. Český výraz *borůvka* (ovoce) překládáme jako *jagoda*, nebo *czarna jahoda*. V polštině však slovo *borówka* znamená to co v češtině *brusinka*. Za zmínku jistě stojí i výrazy *jelito – jelito*, u kterých na první pohled nepozorujeme žádný rozdíl. Český výraz *jelito* (masný výrobek z vepřové krve, masa a krup) se překládá do polštiny *kiszka kaszana* či *kaszanica*. Pro polské *jelito* je v češtině odpovídajícím výrazem *střevo*. Zvýšenou pozornost musíme také věnovat výrazům *przyprawa – příprava*. Do polštiny překládáme české slovo *příprava* jako *przygotowanie*, ale polské *przyprawa* v češtině znamená *koření*. Zrádnými jsou také výrazy *staw – stav*, které mají též přes svou podobnost odlišný význam. Českým výrazem pro polské *staw* je *kloub*, ale pro český výraz *stav* v polštině uijeme *stan*. Velmi podobné si jsou i výrazy *uśmierzać – usmířit*. *Uśmierzać* znamená v češtině *mírnit*, české slovo *usmířit* do polštiny přeložíme jako *pogodzić*. Mezi výrazy, které rozhodně z této skupiny slov nelze vynechat patří *blizna – blizna*. Polský výraz *blizna* v češtině znamená *jizva*, ale v polštině se pro české slovo *blizna* užívá *znamię*.

Některé výrazy, které mohou způsobovat problémy při překladu či tlumočení, jsou z oblasti

³ E. Lotko, 1986.

taxonomie rostlin. Je třeba si dávat pozor na výraz *królestwo*, který do češtiny překládáme jako *říše*. Dalším slovem ze systematiky rostlin je polský výraz *rodzina*, který nepřekládáme jako *rodina*, ale *čeleď*. I výraz *gromada* může způsobovat problémy. V taxonomii rostlin překládáme *gromada* jako *oddělení*, a ne jako *hromada*.

4 TEMATICKÉ PRACOVNÍ LISTY

A. SLOVNÍ ZÁSoba

I. Slovníček

bylina – zióło
roślina – roślina
květina – kwiat
léčivé rostliny – roślina lecznicze
bylinkářství – ziółolecznictwo
bylinné čaje – herbatki ziółowe
zdraví – zdrowie
pročišťovat – przeczyszczać
močopudný – moczopędny
dávicí prostředek – środek wymiotny
trávení – trawienie
tráva – trawa
strom – drzewo
aroma – aromat
chuť – smak
vůně – zapach
česnek – czosnek
koriandr – kolendra
máta peprná – mięta piprzowa
klanopraška (schizandra čínská)
– cytrynowiec chiński
bazalka – bazylia
vavřín – laur
tymián – tymianek
petrželka – pietruszka
majoránka – majoranek
kopr – koper
oregano – oregano
estragon – estragon
kerblík – trybula
rozmarýn – rozmaryn
šalvěj – szalwia
pažitka – szczypiorek

A) nadzemní části rostlin – nadziemne części roślin

Nať – nać
Lodyha – łodyga
pupen – pączek
list – liść
dřevo – drewno
kůra – kora
květ – kwiat
plod – owoc
stopka – szypułka
semeno – nasiono
žlázy – gruczoły
výtrusy – zarodniki

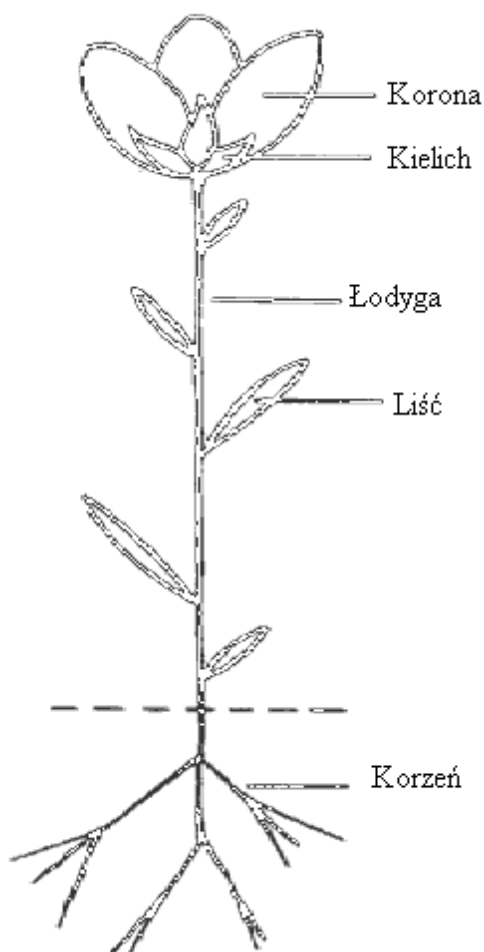
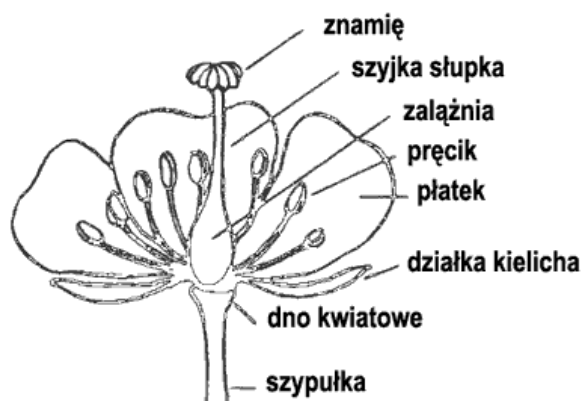
B) podzemní části rostlin – podziemne części roślin

kořen – korzeń
oddenek – kłącze
hlíza – bulwa
cibule – cebula

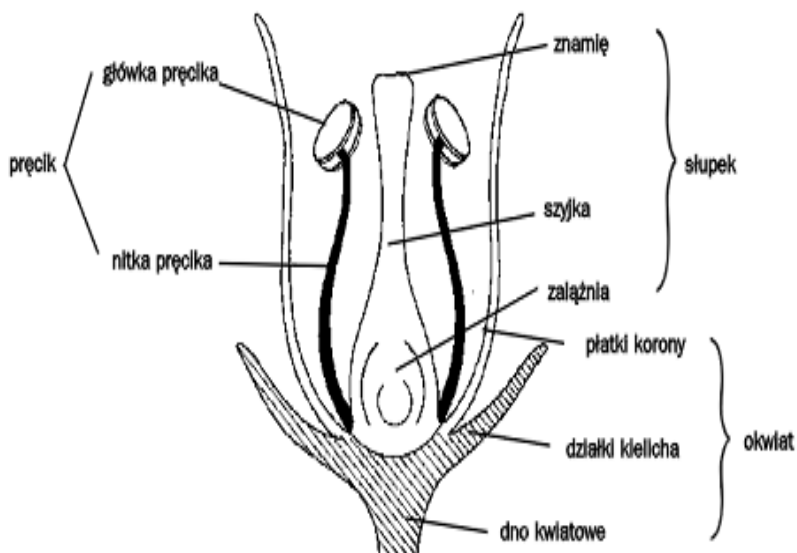
C) taxonomie – systém rostlin – taksonomia roślin – system roślin

Říše – królestwo
podříše – podkrólestwo
oddělení – gromada
třída – klasa
podtřída – podklasa
řád – rząd
podřád – podrząd
nadčeleď – nadrodzina
čeleď – rodzina
podčeleď – podrodzina
rod – rodzaj
podrod – podrodzaj
druh – gatunek
poddruh – podgatunek
odrůda – odmiana

II. Výrazy z tabulky přiřaď k polským názvům na obrázcích.

korunní lístek	prašník	lodyha
blizna	kalich	květní lůžko
koruna	okvětní lístek	stonek
semeník	kořen	okvěť
list	tyčinka	kališní lístky
čnělka	nitka	krk

B. POLSKO-ČESKÝ, ČESKO-POLSKÝ ODDÍL

Ziolo i ich tajemnice

Człowiek wybierał te rośliny, które łagodziły jego cierpienia lub przywracały mu zdrowie. Rośliny, które wykazywały jakieś silniejsze działanie fizjologiczne, np. przeczyszczające, wymiotne czy moczopędne, spożywał tylko w wypadkach chorobowych, czyli stosował jako leki. Inne dodawał do swojego codziennego żywienia jako przyprawy. Z czasem niektórym nadawał tajemną moc. Takie postępowanie było, zapewne, wynikiem naśladowania zwierząt, które w okresie niemocy wybierały spośród roślin te, które przynosiły im ukojenie. Właściciele psów dobrze wiedzą, że ich pupile wyszukują ostre trawy, aby dopomóc sobie w trawieniu. Podobnie postępują też inne zwierzęta. Kozica ukąszona przez żmiję zjada wilczomlecze, którymi normalnie się nie żywi. Wilk, kiedy znajdzie się w podobnej sytuacji, wygrzebuje i zjada kłącza rdestów.

Człowiek zawsze korzystał z pól, łąk i lasów, o których wielki lekarz, przyrodnik i filozof Paracelsus, żyjący w XVI wieku, powiedział, że są to prawdziwe apteki. Trzeba tylko dobrze wiedzieć, czego używać, aby sobie dopomóc.

Z wyniku prowadzonych prac archeologicznych wynikało, że o znaczeniu ziół wiedzano już około pięćdziesiąt tysięcy lat temu. Jest pewne, że pięć tysięcy lat temu stosowano je we wschodnich cywilizacjach i w Egipcie. Z upływem czasu człowiek coraz bardziej rozumiał znaczenie tego, co ofiarowuje mu przyroda. Już nie tylko używano, w razie potrzeby, ziół, ale zaczęto prowadzić badania nad możliwością stosowania ich w bardziej świadomym leczeniu.

Średniowiecze odnotowało upadek medycyny, a ziołolecznictwem zajęli się cudotwórcy i sutenerki. Erę nowożytną rozpoczyna odkrycie Ameryki, co w ziołolecznictwie przekłada się na włączeniu do naturalnej medycyny specyfików przywożonych z Nowej Ziemi. Kory chinowca używano w leczeniu zimnicy, balsamu peruwiańskiego przy objawach zewnętrznych, liści coca w celu wprowadzenia chorego w stan narkotyczny przed wykonaniem zabiegu. Wiele z ziół ludy Australii, Indianie obu Ameryk znali zapewne wcześniej niż lekarze w Europie.

W XVI i XVII wieku zaczynają się ukazywać zielniki spełniające rolę poradników lekarskich. W 1613 roku Szymon Syreniusz, doktor filozofii i medycyny uniwersytetu krakowskiego, wydaje zielnik liczący 150 stron z opisami 765 roślin. Był to najobszerniejszy zielnik ówczesnej Europy. Aż do połowy XIX wieku ludzie posługiwali się, prawie wyłącznie, lekami roślinnymi. Każdy kraj i każdy naród miał swoje tradycyjne leki. Spośród dotychczas nam znanych 180 tysięcy roślin wyższych rosnących na kuli ziemskiej, około 16 000 gatunków roślin ma zastosowanie w lecznictwie i dietetyce różnych ludów.

I. Přečti si výše uvedený text a potom odpověz na otázky:

- 1) Co jedzą psy aby pomogli swojemu trawieniu?
- 2) Kto powiedział, że pola, łąki i lasy są prawdziwe apteki?
- 3) W którym okresie nastąpił upadek medycyny?
- 4) Do czego były wykorzystywane liście coca?

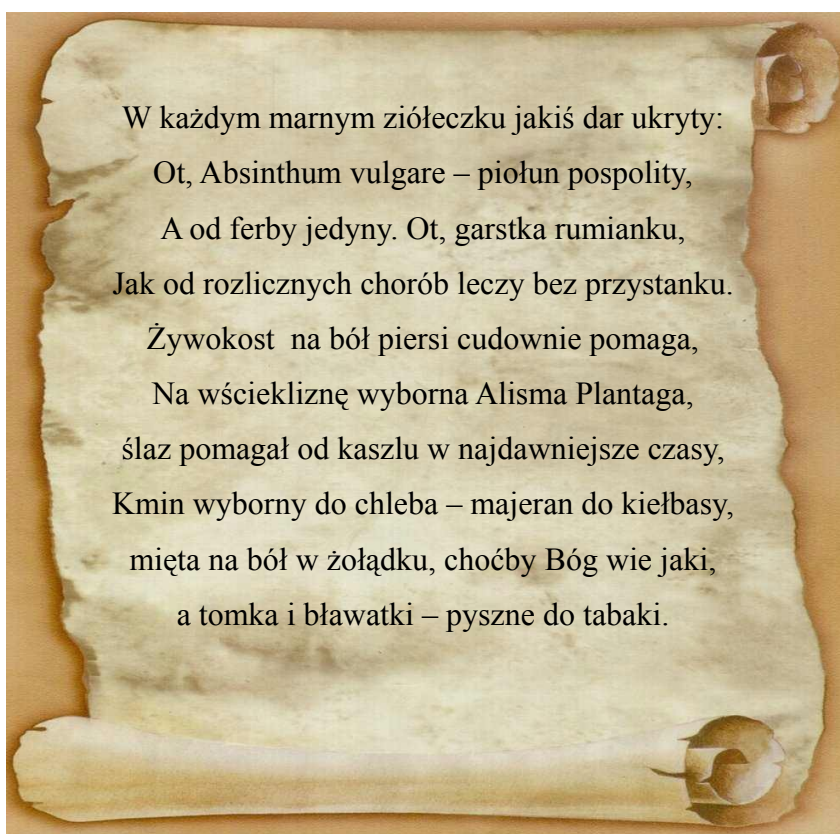
II. Podtržené výrazy z textu převed' do základního tvaru a pokus se je přeložit bez slovníku. Pozn.: Řešení úkolu najdeš v klíči.

III. Czy zgadzasz się z poglądem filozofa Paracelsusa? Rozdělte se do dvojic, jeden z dvojice bude s výrokem souhlasit a druhý bude oponovat.

IV. Vysvětli, co znamenají tyto výrazy, ke splnění úkolu použij slovník. Uveď také český ekvivalent.

- 1) cudotwórca
- 2) sutenerka
- 3) zielnik

V. Přečti si básničku, a potom ji přepracuj jako souvislý, stylisticky neutrální text, ve kterém uvedeš, jaká rostlina má jaké využití. K práci využij i jiných zdrojů.

(żywokost)

(alisma plantaga)

(rumianek)

VI. Přelož názvy bylin.

BYLINY - ZIOŁA

VII. Dopln' výrazy z tabulky do chybějících míst v textu.

wykorzystywane, typami kuchni, wzbogacania smaku, dodatkiem, pachnąca, elementy ziołowe, wspomagają, używa się, nasiona, obserwujemy
--

Zioła w kuchni

Człowiek od zarania dziejów wykorzystywał zioła do ¹⁾..... pożywienia. Wiele gatunków tych roślin jest szeroko rozpowszechnionych na całym świecie. Przykład stanowi niezwykle uniwersalny czosnek o mocnym aromacie i smaku, stosowany w kuchni chińskiej, indyjskiej, europejskiej oraz śródziemnomorskiej.

Niektóre zioła są jednak ściśle związane z określonymi.²⁾..... Potrawy indyjskie słyną z silnego aromatu przypraw korzennych, ale ³⁾..... są w nich również obecne. Świeżą kolendrę łączy się na przykład z zielonymi papryczkami chili i sokiem z cytryny, aby otrzymać ożywczy, pikantny sos. Mięta używana jest w północnych Indiach do sporządzania sosów, aromatycznych przystawek oraz tradycyjnego ryżowego pilawu. W kuchni południowych Indii często ⁴⁾.....są natomiast liście drzewa curry, które nadają pikantny, nieco gorzki smak potrawom takim jak curry, sosy i marynaty.

Analogiczne zjawisko ⁵⁾..... w przypadku kuchni europejskiej: niektóre zioła są szeroko wykorzystywane, inne stosuje się regionalnie. Bazylia, ze swoim silnym, słodkim zapachem, gości przede wszystkim w kuchni włoskiej. Jest głównym składnikiem słynnego pesto, genueńskiego sosu sporządzanego z liści bazylii, orzechów pinii, oliwy z oliwek oraz tartego parmezanu, tradycyjnie podawanego z makaronem *trenette*. Kuchnia skandynawska słynie natomiast z kopru, często dodawanego do dań rybnych, takich jak słynny gravadlax (łosoś marynowany z sołą, koprem, cytryną, cukrem i pieprzem). Liście laurowe wykorzystuje się w kuchni europejskiej oraz północnoamerykańskiej. Z ich ⁶⁾..... powstają potrawy duszone, sosy i marynaty. W całej Europie ⁷⁾..... też rozmarynu, serwując go przede wszystkim z jagnięciną. W Wielkiej Brytanii do najpopularniejszych ziół należy karbowa natka pietruszki, szczypior oraz mięta, dodawana do młodych ziemniaków i groszku lub serwowana jako składnik sosu. ⁸⁾..... szalwia jest tradycyjnym składnikiem farszów oraz przyprawą dodawaną do kiełbas czy serów.

Rośliny zielarskie stosowane są też w cukernictwie. Chłodny, świeży aromat mięty od dawna wykorzystywano przy przygotowaniu słodkości. W cukernictwie są również wykorzystywane ⁹⁾..... anyżu. Substancje ziołowe, które ¹⁰⁾.....trawienie, często bywają serwowane pod postacią słodkich przekąsek.

Też tradycja związana z przygotowaniem ziołowych napojów sięga niepamiętnych czasów. Ich najbardziej popularną formą są orzeźwiająca, ziołowe herbatki, robione ze świeżych lub suszonych liści oraz kwiatów.

VIII. Odpověz na otázky vyplývající z textu.

- 1) Które zioło jest tradycyjnym składnikiem farszów?
- 2) Dla którego zioła są charakterystyczne mocny smak i aroma?
- 3) Co popularnego ludzie robią ze świeżych lub suszonych liści oraz kwiatów ziół?
- 4) Jak nazywa się zioło używane jako jeden z głównych składników pesto?
- 5) Które zioło o świeżym aromacie wykorzystuje się do przygotowania słodkości?

IX. Přelož text „Zioła w kuchni” do češtiny.

X. Poskládej text tak, aby dával smysl.

	Uważany za poświęcony bogini Afrodycie mirt wykorzystywano podczas ślubów, natomiast bukwicę tradycyjnie sadzono w przykościelnych ogrodach i na cmentarzach, aby odpędzić czary.
	Wiązany z aniołami, miał ponoć odpędzać czarownice. Bazylkę, która według wierzeń urosła wokół grobu Chrystusa po jego zmartwychwstaniu, uważano za ziele miłości.
1	Człowiek wykorzystuje zioła od najdawniejszych czasów, nic więc dziwnego, że wiążą się z nimi liczne podania, legendy i tradycje ludowe. Druidzi oraz starożytni Chińczycy wykorzystywali łodyżki krwawnika pospolitego do przepowiadania przyszłości. Łacińska nazwa zioła, <i>Achillea millefolium</i> , pochodzi od imienia greckiego bohatera mitologicznego Achillesa, który w czasie wojny trojańskiej używał ponoć krwawnik do leczenia ran żołnierzy.
	Do roślin zielarskich zakorzeniony w tradycji chrześcijańskiej należy dzięgiel, nazywany przez renesansowych lekarzy „korzeniem świętego Ducha”.
	Tradycja mówi, że kwiaty rozmarynu zawdzięczają swój kolor błękitnej barwie peleryny, a mleko z jej piersi spłynęło na liście ostropestu, dzięki czemu powstały charakterystyczne, białe wzory.
	Wśród ziół o magicznych właściwościach wymieniano też bylicę, związaną z czarami i rytuałami płodności, oczar, niegdyś wykorzystywany w różdżkarstwie oraz odpędzającą złe duchy dziewannę.

XI. Přelož do češtiny

mirt
tradycje ludowe
krwawnik
dzięgiel
różdżkarstwo

XII. Pospoj slova

Kwiaty	zielarskie
Rośliny	przyszłości
wojna	trojańska
odpędzić	płodności
rytuał	rozmarynu
przepowiadanie	czary

XIII. Vysvětli následující pojmy:

- 1) homeopatia
- 2) roślina lecznicza
- 3) aromat
- 4) ziołolecznictwo

XIV. Přiřad' termíny z tabulky ke správným bodům, poté přelož podtržená slova.

owoc, korzeń, nasienie, liść

- 1) Zazwyczaj blaszkowaty organ rośliny, w którym odbywają się procesy oddychania.
- 2) Twór właściwy roślinom wyższym, powstający z założni kwiatu i zawierający wewnątrz nasiona.
- 3) Podziemny, nie wytwarzający liści organ, służący roślinie do przytwierdzenia się do podłoża, pobierania wody i soli mineralnych gleby, magazynowania zapasowych związków organicznych na okres zimy lub okres spoczynku.
- 4) Służy do rozmnażania się roślin nasiennych.

XV. Doplň slova z rámečku do textu.

Utrwalanie, wykorzystywano, występowało, potęgują, utworzona, używanych, wyjęte
wydobywa, należą, dodawanych, zachowują, umieszczona, pochodzi

Zachować aromat

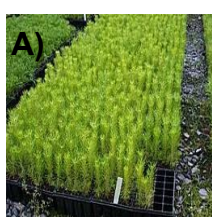
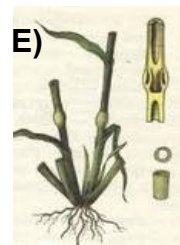
Do utrwalania właściwości roślin od dawna ¹⁾..... proces suszenia. Wiele ziół kuchennych tradycyjnie ²⁾.....jest w formie suszu. Suche liście laurowe czy oregano ³⁾.....swoj aromat, a zabieg wręcz ⁴⁾..... ich walory. Proces ma na celu usunięcie wody z roślin i utrwalenie zawartych w nich olejków eterycznych. Świeże zioła kuchenne, szczególnie te o delikatnych listkach, tak jak mięta czy pietruszka naciowa, mogą być mrożone, z zachowaniem smaku, koloru oraz zawartych w nich witamin. ⁵⁾..... z zamrażarki przyprawy bezpośrednio wykorzystuje się do gotowania, bez potrzeby ich rozmrażania.

Innym tradycyjnym sposobem na ⁶⁾..... aromatu roślin jest sporządzenie ziołowych olejów i octów, ⁷⁾..... do sałatek, sosów czy marynat .

Popularne *potpourri* to wonna mieszanina suszonych kwiatów oraz ziół. Termin ⁸⁾..... z języka francuskiego i oznacza „gnijący garnek”, ponieważ pierwotni *potpourri* ⁹⁾..... jako wigotna masa, ¹⁰⁾..... z marynowanych kwiatów oraz liści. Do podstawowych składników pachnącej mieszanki ¹¹⁾..... płatki róży i kwiaty lawendy, a także zioła: mięta, szalwia, werbena cytrynowa czy rozmaryn. Kwiaty niektórych roślin zielarskich po wysuszeniu zachowują swój kolor. Należy do nich między innymi nagietek oraz wrotycz. Tradycyjnym utrwalczem mieszanki jest aromatyczny, gruntowy fiołek. Dodawane do *potpourri* olejki zapachowe ¹²⁾..... słodką woń. ¹³⁾..... w ładnej miseczce mieszanka cieszy oko, jak również bardzo przyjemnie pachnie.

XVI. Přiřad' správné definice k obrázkům.

- 1) Naczynie z tŁuczkiem do ręcznego rozdrabniania i ucierania róŐnorodnych substancji.
- 2) to, co się przykŁada na boláce, chore miejsce, zwykle tkanina kilkakrotnie zŁoŐona i czymś nasáczona.
- 3) póŁpłynny preparat sŁuŐący do smarowania skóry w celach leczniczych lub zapobiegawczych.
- 4) ŁodyŐa traw i zbóŐ w ksztálcie rurki.
- 5) PodŁuŐny owoc zawierájacy kilka nasion, powstájacych z jednego owocolistka, pękájacy wzdŁuŐ szwóŐw na dwie częŐci.
- 6) mŁoda roŐlina hodowana w inspektach, w szklarni, póŐniej sadzona do gruntu.

XVII. Přečti si článek o pampeliŐce, po jeho přečtení ji popiš podle obrázku.

Mniszek lekarski

Ze wzgŁędu na postrzępione liŐcie dawniej nazywany byŁ *dens leonis*, czyli „lwim zębem”. Pospolity chwast od dawna wykorzystywano w celach kulinarnych i leczniczych. Jego dobroczynne wŁaŐciwoŐci odkryli jedenastowieczni arabscy lekarze. Mniszek działa silnie moczopędnie. W medycynie chiŐskiej stosowany jest do leczenia guzów, ropni, Źółtaczk i infekcji ukŁadu moczowego. RoŐlinę ceni się jako bogate w witaminy i minerały warzywo saŁatkowe, częŐsto spoŐywane po zblanszowaniu, łagodzájacy jego gorycz. Z korzeni ziela tradycyjnie przygotowany jest bezkofeinowy substytut kawy.

Inne nazwy: mniszek pospolity, mlecz, brodawnik, wole oczy, dmuchawiec

Rodzina: astrowate

Stanowisko: sŁoneczne lub póŁcieniste, toleruje kaŐde podŁoŐe

Zastosowanie: kulinaria, medycyna

Opis:

XVIII. Spoj odpovídající polské výrazy s českými a poté doplň ve správném tvaru chybějící slova v textu.

tojad	toxické vlastnosti
niebezpieczna roślina	vodnatost
traktować	brát (koho, co jak)
przeciwbólowe	ruлік zlomocný
lulek czarny	uspávat
truciciel	proti bolesti
puchlina wodna	náprstník
pokrzyk wilcza jagoda	nebezpečná roślina
naparstnica	blín černý
właściwości toksyczne	oměj
usypiać	obsahuje
antidotum	jed
trucizna	travič
zawiera	protijed

Toksyczne właściwości ziół

Przyzwyczailiśmy się ¹⁾..... zioła przede wszystkim jako rośliny lecznicze. W rzeczywistości jednak część odmian wykazuje także ²⁾....., choć mimo to używane są w medycynie. Za przykład może posłużyć ³⁾.....purpurowa, piękna, lecz niebezpieczna roślina. Angielski lekarz William Withering odkrył, że tradycyjnie stosowana do leczenia ⁴⁾..... naparstnica może być wykorzystywana w terapii chorób serca. W 1785 roku opublikował pracę pod tytułem *An Account od the Foxglove*, opisując dobroczynne właściwości rośliny. Teraz wiadomo już, że naparstnica ⁵⁾..... wspomagające i spowalniające pracę serca glikozydy, między innymi dygitalinę, standardowy środek leczniczy.

Z trującego maku lekarskiego od wieków pozyskiwano narkotyki. Ziele zawiera alkaloidy: morfinę oraz kodeinę, do dziś stosowane silnie uzależniające środki ⁶⁾..... i uspokajające. W średniowieczu ⁷⁾....., choć szkodliwy, wykorzystywany był do znieczulania oraz wyrobu kosmetyków. Pokrzyk stanowi źródło atropiny, alkaloidu, który obecnie stosowany jest w chirurgii i okulistyce. Trujący ⁸⁾..... uważano za ⁹⁾..... przeciw innym szkodliwym substancjom, szczególnie jadowi żmii. ¹⁰⁾..... wchodził w skład środków uspokajających, a grecki lekarz Dioskuryd zalecał go do ¹¹⁾..... pacjentów. Od słynnej ¹²⁾..... zginął bohater szekspirowskiego dramatu, ojciec Hamleta, któremu w czasie snu wiano do ucha wyciąg z lulka. Po ziele sięgnął też ¹³⁾....., znany jako dr Crippen, by w 1910 roku zamordować swoją żonę.

(tojad)

(wilcza jagoda)

(lulek czarny)

(naparstnica)

C. KLÍČ KE CVIČENÍM

A. Slovní zásoba

cv.II. : korunní lístek – plátek korony
blizna – znamię
koruna – korona
semeník – zařaznia
list – liřć
ćnělka – řlupěk
prařnik – gřłówka pręcika
kalich – kielich
okvětní lístek - plátek
kořen – korzeń
tyćinka – pręcik
nitka – nitka pręcika
lodyha – łodyga
květní lůžko – dno kwiatowe
stonek – szypuřka
okvětí – okwiat
kaliřní lístky – działki kielicha
krk – szyjka

B. Polsko-ćeský, ćesko-polský oddíl

- cv. I.: 1) Ostre travy
2) Lekarz, przyrodnik i filozof Paracelsus
3) W řredniowieczu,
4) Wprowadzi chorego w stan narkotyczny przed wykonaniem zabiegu
- cv. II.: przeczyszczające – przeczyszczać – projímat
wymiotne – wymiotny – dávicí prostředek
moczopędne – moczopędny – moćopudny
ostre travy – ostré trávy
w traweniu – trawienie - trávení
wilczomlecze – wilczomlecz – pryřec
křacza rdestów – oddenky rdesna
liřcie coca – listy koky
- cv. IV.: 1) cudotwórcza – osoba czyniąca cuda takře ktoś działający bardzo skutecznie w sytuacjach uznawanych za beznadziejne (lęcítel)
2) sutenerka – od řłowa sutener, które znaczy: męczyzna utrzymujący się z zarobków prostytutki (pasák, „bordelmáma“)
3) zielnik – zbiór roślin ułożonych systematycznie, niekiedy zawierający ich opis (herbář)
- cv.V.: 1) piołun – działanie : wzmagające apetyt, poprawiające trawienie, usuwające niemiły zapach z ust
pelyněk – účinky: zvyšuje apetyt, zlepřuje trávení, odstraňuje nepřijemny zapach z ust
2) rumianek – działanie: kojące, przeciwwzapalne, rozkurczowe
heřmánek – účinky: uklidňující, protizánětlivý, proti křećím

- 3) żywokost – działanie: pomocne przy leczeniu owrzodzenia żołądka i kiszek
kostival – účinky: nápomocný při léčení žaludečních vředů a střev
- 4) alisma plantago – žabieniec babka wodna – działanie: na wściekлизnę
žabník jitrocelový (vodní) – účinky: na vzteklinu
- 5) śláz – pomaga od kaszlu
sléz – pomáhá na kašel
- 6) kmin – działanie: przeciwskurczowo w obrębie przewodu pokarmowego
kmín – účinky: na křeče v trávicím traktu
- 7) majeran – działanie: reguluje trawienie, pomaga w niezycie żołądka i
chorobách układu pokarmowego
majoránka – účinky: reguluje trávení, pomáhá při zánětu žaludku a nemocech
zažívacího ústrojí
- 8) mięta – działanie: znieczulające, kojące
máta – účinky: znecitlivující, uklidňující
- 9) tomka – wpływa na oddychanie
tomka - ovlivňuje dýchání
- 10) bławatek – działanie: moczopędne i przeciwzapalne
chrpa – účinky: močopudné, protizánětlivé

cv. VI.: cząber - saturejka

szałwia – šalvěj
rozmaryn - rozmarýn
szczypiorek - pažitka
estragon - estragon
trybula - kerblík
kolendra - koriandr
bazylija - bazalka
pietruszka - petržel
majoranek - majoránka
mięta - máta
oregano - oregáno
tymianek - tymián
koper – kopr

cv. VII.: 1) wzbogacania smaku

2) typami kuchni
3) elementy ziołowe
4) wykorzystywane
5) obserwujemy
6) dodatkiem
7) używa się
8) pachnąca
9) nasiona
10) wspomagają

cv. VIII. : 1) szałwia

2) czosnek
3) ziołowe herbatki
4) bazylija
5) mięta

cv. X.:

2	Uważany za poświęcony bogini Afrodycie mirt wykorzystywano podczas ślubów, natomiast bukwicę tradycyjnie sadzono w przykościelnych ogrodach i na cmentarzach, aby odpędzić czary.
5	Wiązany z aniołami, miał ponoć odpędzać czarownice. Bazylkę, która według wierzeń urosła wokół grobu Chrystusa po jego zmartwychwstaniu, uważano za ziele miłości.
1	Człowiek wykorzystuje zioła od najdawniejszych czasów, nic więc dziwnego, że wiążą się z nimi liczne podania, legendy i tradycje ludowe. Druidzi oraz starożytni Chińczycy wykorzystywali łądźki krwawnika pospolitego do przepowiadania przyszłości. Łacińska nazwa zioła, <i>Achillea millefolium</i> , pochodzi od imienia greckiego bohatera mitologicznego Achillesa, który w czasie wojny trojańskiej używał ponoć krwawnik do leczenia ran żołnierzy.
4	Do roślin zielarskich zakorzeniony w tradycji chrześcijańskiej należy dzięgiel, nazywany przez renesansowych lekarzy „korzeniem świętego Ducha”.
6	Tradycja mówi, że kwiaty rozmarynu zawdzięczają swój kolor błękitnej barwie peleryny, a mleko z jej piersi spłynęło na liście ostropestu, dzięki czemu powstały charakterystyczne, białe wzory.
3	Wśród ziół o magicznych właściwościach wymieniano też bylicę, związaną z czarami i rytuałami płodności, oczar, niegdyś wykorzystywany w różdżkarstwie oraz odpędzającą złe duchy dziewannę.

cv. XI.: mirt - myrta

tradycje ludowe – lidové tradice

krwawnik - řebříček

dzięgiel - andělíka

różdżkarstwo – proutkaření

cv.XII.: kwiaty rozmarynu

rytuał płodności

rośliny zielarskie

odpędzić czary

przepowiadanie przyszłości

wojna trojańska

cv. XIII.: 1) homeopatia – jedna z najstarszych metod leczenia nefarmakologicznego

2) roślina lecznicza – najczęściej rośliny lądowe, zawierające substancje czynne, stosowane w medycynie i ziołolecznictwie

3) aromat – przyjemny zapach

4) ziołolecznictwo – leczenie chorób świeżymi lub suszonymi ziołami czy wyciągami z ziół

cv. XIV.: 1) liść

2) owoc

3) korzeń

4) nasienie

blaszkowaty organ – laminární orgán
procesy oddychania – dýchací procesy
założnia kwiatu – semeník květu
gleba – půda
rośliny nasienne – semenné rostliny

- cv. XV.: 1) wykorzystywano
2) używanych
3) zachowują
4) wydobywa
5) wyjęte
6) utrwalanie
7) dodawanych
8) pochodzi
9) występowało
10) utworzona
11) należą
12) potęgują
13) umieszczoną

- cv. XVI.: 1 F
2 D
3 C
4 E
5 B
6 A

cv. XVII.: tojad – oměj
niebezpieczna roślina – nebezpečná rostlina
traktować – brát (koho, co jak)
przeciwbólowe – proti bolesti
lulek czarny – blín černý
truciciel – travič
puchlina wodna – vodnatost
pokrzyk wilcza jagoda – rulík zlomocný
naparstnica – náprstník
właściwości toksyczne – toxické vlastnosti
usypiać – uspávat
antidotum – protijed
trucizna – jed
zawiera – obsahuje

- 1) traktować
- 2) właściwości toksyczne
- 3) naparstnica
- 4) puchliny wodnej
- 5) zawiera
- 6) przeciwbólowe
- 7) pokrzyk wilcza jagoda
- 8) tojad
- 9) antidotum
- 10) lulek czarny

- 11) do usypiania
- 12) trucizny
- 13) truciciel

5 SLOVNÍKOVÁ HESLA

<u>HASLO</u>	<u>HESLO</u>
gleba	půda
aloes	aloe
aromat	aroma
babka	jitrocel
bazylia	bazalka
blona śluzowa	sliznice
ból	bolest
bratek	maceška
brusznica	brusinka
brzoza	bříza
bulwa	hlíza
cebula	cibule
cień	stín
cząber	saturejka
czarna jagoda	borůvka
czarny bez	bez černý
czosnek	česnek
dąb	dub
dezynfekcja	dezinfekce
dojrzały	dozrálý
drewno	dřevo
dzięgiel	andělíka
dziewanna	divizna
dziurawiec	třezalka

estragon	estragon
fiołek	violka
gatunek	druh
glistnik	vlaštovičník
glóg	hloh
goić	hojit
gorczyca	hořčice
gromada	oddělení
gruczoł	žláza
grzyb	houba
hemoroidy	hemoroidy
herbata	čaj
homeopatia	homeopatie
chmiel	chmel
inhalować	inhalalovat
jajnik	vaječník
jałowiec	jalovec
jarzębina	jeřáb
jelito	střevo
jemiola	jmelí
kąpiel	koupel
kaszel	kašel
kasztan	kaštan
kielich	kalich
kłacze	oddenek
klasa	třída
kłos	klas

kolendra	koriandr
koper	kopr
kora	kůra
korona	koruna
korzeń	kořen
kosmetyka	kosmetika
kozłek lekarski	kozlík lékařský
królestwo	říše
krwawnik	řebříček
krzew	keř
kurcz	křeč
kwiat	květ
kwiatostan	květenství
łąka	louka
las	les
laur	vavřín
lawenda	levandule
lebiodka	dobromysl
len	len
leszczyna	líška
likier	likér
lipa	lípa
liść	list
łodyga	lodyha
łopian	lopuch
lulek	blín
maceracja	macerace

macierzanka	mateřídouška
majeranek	majoránka
mak	mák
malina właściwa	maliník obecný
maść	mast
mdłość	nevolnost
melisa	meduňka
miąsz	dužina
mieszanina	směs
mięta	máta
mirt	myrta
mniszek	pampeliška
moździerz	hmoždíř
mrozić	mrazit
nać	nať
nadnercze	nadledvinka
nagietek	měsíček
napar	odvar
naparstnica	náprstník
narkotyky	droga
nasiono	semeno
nawóz	hnojivo
nerka	ledvina
nerw	nerv
nitka	nitka
ocet	ocet
odkaslnąć	odkašlat

odmiana	odrůda
okład	obklad
okwiat	okvěti
olejek eukaliptusowy	eukalyptový olej
owoc	plod
pączek	pupen
papryka	paprika
perz	pýr
pietruszk	petrželka
pigwa	kdoule
piołun	pelyněk
piwonia	pivoňka
plukać	kloktat
podbiał	podběl
podgatunek	poddruh
podklasa	podtřída
podrodzaj	podrod
pokrzywa	kopřiva
polana	palouk
porzeczka	rybíz
prażyć	pražit
pręcik	tyčinka
proszkować	drtit
przecyszczać	pročišťovat
przechowywać	skladovat
przyprawa	koření
rodzaj	rod

rodzina	čeleď
rośliny dwuletnie	dvouleté rostliny
rośliny dwupienne	rostliny dvoudomé
rośliny chronione	chráněné rostliny
rośliny jednopienne	jednodomé rostliny
rośliny jednoroczne	jednoleté rostliny
rośliny nagonasienne	nahosemenné rostliny
rośliny nasienne	rostliny semenné
rośliny okrytonasienne	rostliny krytosemenné
rośliny przemysłowe	průmyslové rostliny
rozmaryn	rozmarýn
rozpuścić	rozpustit
rumianek	heřmánek
rząd	řád
rzepik	řepík
sadzonka	sazenice
siew	setí
skóra	kůže
skrzyp	přeslička
śliwa	švestka
słupek	čnělka
środki moczopędne	močopudné prostředky
staw	kloub
strąk	lusk
substytut	náhražka
susz	sušina
suszyć	sušit

świeży	čerstvý
syrop	sirup
szałwia	šalvěj
szczypiorek	pažitka
szypułka	stopka
tatarak	puškvorec
tojad	oměj
trawienie	trávení
trujący	jedovatý
trybula	kerblík
trzustka	slinivka břišní
tymianek	tymián
uśmierzać	mírnit
utrzeć	strouhat
używać	užívat
waleriana	kozlík
wątroba	játra
wierzba	vrba
wrzód	vřed
wyciąg	výtažek
wyługować	vyluhovat
wysypka	vyrážka
wytłoczyć	vylisovat
zapach	vůně
zapalenie	zánět
zarodnia	plodnice
zarodnik	výtrus

zastosować	aplikovat
zatrucie	otrava
zawekować	zavařit
zbiór	sběr
źdźbło	stéblo
žel	gel
zemleć	rozemlít
zielarz	bylinkář
ziołolecznictwo	bylinkářství
zmieszać	promíchat
znamię	blizna
żołądek	žaludek
żółc	žluč
żywokost	kostival

6 ZÁVĚR

Na práci se pracovalo velmi dobře, protože na toto téma je spousta dostupného materiálu. Lepší slovníkové materiály jsou v polštině, ale ne všechny jsou u nás dobře dostupné. Cíl práce se mi podařil splnit tak, jak jsem si představovala. Největší potíže jsem měla s vytvořením slovníkových hesel. Problémem v této části bylo překládání českých výrazů do polštiny. Mnohé výrazy jsem musela překládat přes latinu a to práci komplikovalo.

V práci jsem se věnovala tvorbě tematických pracovních listů se zaměřením na léčivé rostliny a jejich využití. V analytické části jsem vyhledávala a popisovala frazeologismy, zrádná slova, domácí názvosloví rostlin a přejatá slova související s tímto tématem.

7 ABSTRACT

Terminological base and thematic worksheets for innovation of the translation and interpretation education (Specialization: Medical plants and their utilization)

Keywords: medicinal plants, lexical items, worksheets, plants nomenclature, phraseologism, tricky words, loan words

Autor deals with the creation of worksheets for use in the thematic area of medicinal plants using for students of Polish. Detail is devoted to analysis of vocabulary. Gives an overview on the topic of phraseologism on a given topic subject, tricky words, home nomenclature of plants and on the loan words.

8 STRESZCZENIE

Baza terminów i tematyczne karty pracy dla inowacji nauki przekładu i tłumaczeń (Specjalizacja: Rośliny lecznicze i ich zastosowanie)

Słowa-klucze: rośliny lecznicze, słownikowa hasła, karty pracy, terminologia roślin, frazeologizmy, słowa zdradliwa, słowa zapożyczona

Autorka zajmuje się tworzeniem kart pracy do wykorzystania w ramach obszaru tematycznego roślin leczniczych z wykorzystaniem dla studentów polonistyki. Bliżej zwraca uwagę na analizę słownictwa. Wprowadza przegląd frazeologizmów na dany temat, słowa zdradliwa i słowa zapożyczenia.

9 ANOTACE

Autor: Vendula Caletková

Fakulta: Filozofická

Katedra: Slavistiky, sekce polonistiky

Název bakalářské práce: Terminologická báze a tematické pracovní listy pro inovaci výuky překladu a tlumočení (Specializace: Léčivé rostliny a jejich využití)

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Martina Božilová

Počet znaků: 65656

Počet příloh: 1

Počet titulů použité literatury: 38

Klíčová slova: léčivé rostliny, slovníková hesla, pracovní listy, názvosloví rostlin, frazeologismy, zrádná slova, přejatá slova

Autorka se zabývá vytvářením pracovních listů pro použití v tematické oblasti léčivých rostlin s využitím pro studenty polonistiky. Podrobněji se věnuje analýze slovní zásoby. Uvádí přehled frazeologismů na dané téma, zrádných slov, domácího názvosloví rostlin a přejatých slov.

Bibliografie

- ASZKIEWICZ, E., *Zioła w kuchni*, Publicat 2008.
- BAŃKO, M., *Inny słownik języka polskiego tom 1-2*, Warszawa 2000.
- BOHNE, B., – DIETZE, P., *Rośliny trujące*, Bellona 2007.
- BRUN-BERNHART, U., *Zioła i przyprawy*, Klub Dla Ciebie 2006.
- DEYL, M., *Naše květiny I*, Praha 1973.
- DEYL, M., *Naše květiny II*, Praha 1973.
- DUBISZ, S., *Uniwersalny słownik języka polskiego tom 1-4*, Warszawa 2003
- DUNAJ, B., *Słownik współczesnego języka polskiego*, Warszawa 1996.
- DUNAJ, B., *Wielki słownik języka polskiego*, Warszawa nedatováno.
- FILIPEC, J., – DANEŠ, F., *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost*, Praha 2010.
- GRZĘDZICKA, E., *Ilustrowany atlas ziół*, Warszawa 2008.
- HRUŠKA, B., *Jak se léčit rostlinami*, Praha 1940.
- KORBELÁŘ, J., – ENDRIS, Z., *Naše rostliny v lékařství*, Praha 1985.
- KVASIL, B., *Malá československá encyklopedie I*, Praha 1984.
- KVASIL, B., *Malá československá encyklopedie II*, Praha 1985.
- LOTKO, E., *Zrádná slova v polštině a češtině*, Olomouc 1987.
- MACHEK, V., *Etymologický slovník jazyka českého*, Brno 2010.
- ROGAŁA, J., – MACIEJ, R., *Zielnik dla każdego, czyli opis ziół*, Ożarów Mazowiecki 2009.
- ŘÍMA, J., *Malá československá encyklopedie III*, Praha 1986.
- ŘÍMA, J., *Malá československá encyklopedie IV*, Praha 1986.
- ŘÍMA, J., *Malá československá encyklopedie V*, Praha 1987.
- ŘÍMA, J., *Malá československá encyklopedie VI*, Praha 1987.
- SIATKOWSKI, J., – BASAJ, M., *Česko-polský slovník*, Warszawa 2002.
- SKORUPKA, S., *Słownik frazeologiczny języka polskiego A-P*, Warszawa 1974.
- SKORUPKA, S., *Słownik frazeologiczny języka polskiego tom drugi*, Warszawa 1968.
- SZYMCZAK, M., *Słownik języka polskiego tom drugi L-P*, Warszawa 1979.
- SZYMCZAK, M., *Słownik języka polskiego tom pierwszy A-K*, Warszawa 1978.
- SZYMCZAK, M., *Słownik języka polskiego tom trzeci R-Ż*, Warszawa 1981.

<http://bylinkovestranky.sblog.cz/>

<http://korpus.pl/>

<http://korpus.pwn.pl/>

<http://nkjp.pl/>

<http://ucnk.ff.cuni.cz/verejny.php>

<http://www.google.cz/imghp?hl=cs&tab=wi>

<http://www.witaminyzdrowia.pl/rosliny-lecznicze/zywokost-lekarski.html>

http://www.zgapa.pl/zgapedia/Rumianek_pospolity.html

www.wikipedia.pl

www.wikipedia.cz